

Kiezen voor gezond en beleefbaar stadswater

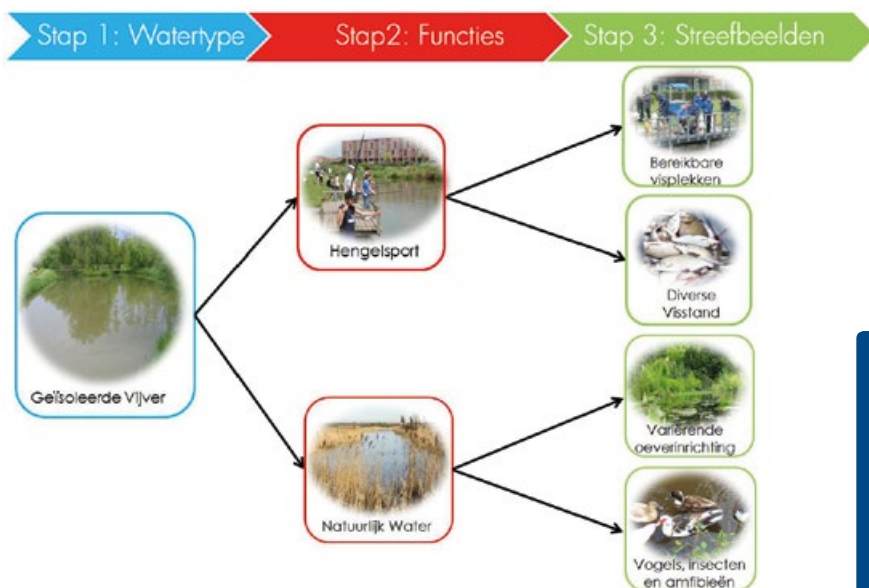
Keuzewijzer maakt het verschil voor sportvisserij

TEKST Ard Verheijen, Sportvisserij Zuidwest Nederland, Bart Engels, Waterschap Aa en Maas
ILLUSTRATIES Janny Bosman, Freya Macke en Waterschap Aa en Maas

Veel stedelijk water voldoet in onvoldoende mate aan de wensen van de omwonenden en recreanten. Met de keuzewijzer stadswateren hebben diverse gemeenten en waterschappen in Brabant samen met Sportvisserij Zuidwest Nederland een instrument ontwikkeld waarmee, via maatwerk, stadswater optimaal kan worden ingericht en effectief worden beheerd.

Door ontwikkelingen als klimaatverandering, verstedelijking en een toenemende behoefte van mensen om dicht bij huis te kunnen recreëren, neemt de druk op stadswateren toe. Veel mensen wonen aan het water, laten hun hond uit langs het water of willen graag vlakbij huis kunnen vissen. Klimaatverandering zorgt ervoor dat warme en droge perioden steeds vaker voorkomen waardoor het waterpeil in stadsvijvers ver kan uitzakken en waterkwaliteitsproblemen de kop op steken zoals vissterfte of blauwalgen. Anderzijds zorgen extremere zomerbuien steeds vaker voor wateroverlast. De toenemende verharding zorgt er hierbij ook voor dat het regenwater vaker op

straat blijft staan. Daarnaast zijn ook het klimaatbestendig en duurzaam inrichten en beheren van stadswateren aspecten die niet altijd voldoende aandacht krijgen. Zo kan het aanleggen van waterpartijen op hoge zandgronden in de zomer tot lage waterstanden of zelfs droogval leiden. Dit hoeft niet in alle gevallen ongewenst te zijn, maar wanneer de vijver wordt verpacht aan een hengelsportvereniging is een minimale waterdiepte en de juiste ligging wel van belang. Bomen zijn in stadsparken vaak belangrijk en geven een gevoel van rust en natuur. Langs stadssingels kunnen bomen zoals zome-reiken er echter ook voor zorgen dat deze singels vol komen te liggen met blad. Dit zorgt voor een dikke slib-

Met de keuzewijzer als leidraad kunnen overheden, bewoners en recreanten tot een afgewogen en gedragen keuze voor stadswateren komen.

De keuzewijzer is te vinden op de site van Waterschap Aa en Maas:

www.aaenmaas.nl/pagina/over-aa-en-maas/beleid/keuzewijzer-stadswater.html

Sportvissers kunnen hinder ondervinden van een teveel aan waterplanten.

laag in de wateren en kan zelfs leiden tot waterkwaliteitsproblemen, stank en negatieve beleving voor omwonenden. Deze praktische problemen benadrukken het belang van het maken van goede keuzes bij de (her)inrichting, het beheer en het gebruik van stadswateren. Een consortium van Brabantse gemeenten en waterschappen hebben daarom samen met de sportvisserij de handen in elkaar geslagen om aan de slag te gaan met de Keuzewijzer stadswateren.

Informatie en inspiratie

De keuzewijzer is een instrument dat helpt om de meerwaarde van water in steden en dorpen te versterken. Het helpt bij het doorzien van de consequenties van keuzes bij (her)inrichting voor ambities, functies en mogelijke maatregelen. Bovendien is de keuzewijzer een informatie- en inspiratiebron en een middel om met partners/gebruikers in gesprek te zijn over water in bebouwd gebied. Op deze manier kan de kwaliteit en waardering van water in bebouwd gebied naar een hoger niveau worden getild. De focus ligt hierbij op de breedte, waterkwaliteit, -kwantiteit en beleving. Vertrekpunt van de keuzewijzer is altijd een gezamenlijke ambitie van partners. Water is hierbij een essentieel onderdeel waarmee een impuls kan worden gegeven aan de kwaliteit van de gehele leefomgeving.

De keuzewijzer laat daarnaast zien hoe je bestaande problemen in stedelijk gebied, zoals wateroverlast of waterkwaliteitsproblemen, kunt ombuigen naar kansen om doelen te realiseren. Het instrument geeft aan hoe het gebruik van water, de inrichting en het beheer van invloed zijn op de kwaliteit van de leefomgeving. Door inzicht te geven in mogelijke maatregelen en aansprekende praktijkvoorbeelden is de keuzewijzer een route-

planner voor (her)inrichtingsprocessen en ook voor een optimaal beheer en onderhoud. Tegelijkertijd brengt de keuzewijzer mogelijke risico's in beeld, bijvoorbeeld wanneer niet goed is nagedacht over inrichting en/of beheer van stadswateren. De keuzewijzer laat tenslotte zien hoe bepalend het type gebruik van een water kan zijn voor de uiteindelijke beleving van het water.

Ambities

De basis voor het ontwerp, de inrichting en het beheer en onderhoud van wateren in steden en dorpen wordt gevormd door de ambities voor de omgeving. Om ambities ook te kunnen waarmaken is het van belang kritisch te kijken naar de functies die hierbij passen. Denk hierbij aan functies zoals natuur, sportvisserij en cultuurhistorie. De functies zijn bepalend voor de kwaliteit en beleving van een water. Bij bestaande wateren zijn functies vaak in de loop der jaren gegroeid en heeft het veranderen van functies vaak veel impact voor de directe gebruikers. Het aanpassen van de ambities voor het water op de aanwezige functies is in deze gevallen slimmer en praktischer. Bij nieuw te ontwikkelen stedelijk water is het van belang om te starten met de ambitie en vervolgens te kijken welke functie hierbij past.

Streefbeelden

De keuzewijzer laat zien hoe je door het toekennen van streefbeelden invulling kan geven aan de beleving van het water. Streefbeelden geven bovendien inzicht in het gewenste beheer en onderhoud voor een vijver. Het samenstellen van streefbeelden is een proces, waarbij verschillende belangen vanuit functies inzichtelijk worden gemaakt en wordt afgewogen of dit past binnen een bepaald streefbeeld. Streefbeelden moeten vervolgens in randvoorwaarden of uitgangspunten worden ➤

uitgewerkt. Denk aan een bepaalde waterkwaliteit die nodig is om een bepaalde plantensamenstelling of type visstand te kunnen krijgen. Of een bepaalde waterstand die nodig is om specifieke soorten te laten overleven. Om erachter te komen of die goede waterkwaliteit of waterstanden haalbaar zijn is het doen van een watersysteemanalyse onmisbaar. De watersysteemanalyse helpt om de werking van een water te leren begrijpen en daarmee aan de juiste knoppen te draaien (bijvoorbeeld het nemen van maatregelen) om doelen te realiseren. In de keuzewijzer worden de beschikbare instrumenten voor het doen van een watersysteemanalyse benoemd. Voor inhoudelijke verdieping of meer kennis van bijvoorbeeld ecologische randvoorwaarden voor een goede werking van het water wordt verwezen naar kennisdocumenten zoals de referenties en maatlatten voor overige wateren en de ecologische sleutelfactoren beiden ontwikkeld door de STOWA. In de keuzewijzer zijn wel zogenaamde 'staalkaarten' opgenomen met informatie over diverse type wateren en oevers. Deze geven karakteristieken en adviezen ten aanzien van inrichting en beheer voor elk type water en oever. Voorbeelden van type wateren zijn een geïsoleerde vijver of een groene buffer/wadi.

Gezond viswater

De sportvisserij is in vele stadswateren een belangrijke belanghebbende als het gaat om inrichting, beheer en

gebruik van het water. Voor omwonenden is een stadswater dat er leuk uit ziet, niet stinkt en waar men geen last heeft van muggen vaak voldoende. De hengelsport stelt meer specifieke eisen aan stadswateren zoals toegankelijkheid en een goede visstand. Veel sportvisseren willen graag na school of het werk een paar uurtjes naar de waterkant. En wat is dan fijner om even de weg over te steken om bij het stadswater voor de deur te kunnen gaan vissen? De keuzewijzer biedt de sportvisser eenvoudige handvatten om een gezond viswater te realiseren en hoe dit ook zelf in stand te houden.

“De keuzewijzer geeft eenvoudige handvatten om een gezond viswater te realiseren en hoe dit als sportvisserij ook in stand te houden”

Zo kan de keuze voor het type viswater bepalend zijn voor de waterkwaliteit. Het vissen op karpers stelt andere eisen aan de inrichting van een water dan het vissen op bijvoorbeeld ruisvoorn. Omgekeerd kunnen karpers en brasems grotere impact hebben op een watersysteem doordat ze in de bodem kunnen woelen. Een

stadswater specifiek inrichten puur ten behoeve van de karpers betekent dat het niet realistisch is om in dit water hoge ecologische ambities na te streven met bijvoorbeeld hoog doorzicht en veel waterplanten.

Deze keuzes zijn niet alleen belangrijk in relatie tot de waterkwaliteit maar ook in relatie tot het gebruik. Vissers kunnen hinder ondervinden van waterplanten terwijl omwonenden van stadsvijvers vaak genieten van de aanwezigheid van waterplanten zoals waterlelies. Bij nieuw in te richten wateren is het wel of niet combineren van deze functies iets om vooraf rekening mee te houden.

Karpers is en blijft een favoriete vis van veel stedelijke sportvissers.

In overleg met de omwonenden en de hengelsportvereniging hebben het waterschap en de gemeente besloten om de Peellandvijver in lijn met de gebruikers in te richten. Daarbij konden ze kiezen uit twee varianten. Gekozen is voor variant 2 (rechts).

Stadsvijvers Deurne

Een goed voorbeeld waar de keuzewijzer is toegepast, is bij het herinrichtingsproces van de Peellandvijvers in Deurne. Vertrekpunt voor zowel de gemeente als het waterschap om hier aan de slag te gaan was de jaarlijks optredende overlast van blauwalgen. Na een eerste bewonersavond bleek dat de overlast van nachtvissers en hangjeugd echter het grootste punt van zorg was. Aanpak van blauwalgen/waterkwaliteit werd belangrijk gevonden, maar gezien als een vanzelfsprekendheid voor de verantwoordelijke overheden. Met het sociale buurtaspect als voornaamste aandachtspunt en de randvoorwaarde dat de vijvers voor de sportvisserij beschikbaar moeten blijven, zijn gemeente en waterschap aan de slag gegaan. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in twee sporen:

1. Gesprek met een wijkagent om afspraken te maken over sociale controle in de wijk
2. Twee varianten voor herinrichting van de Peellandvijvers.

Na het bespreekbaar maken van de belangrijkste sociale problemen met de wijkagent zijn het waterschap en de gemeente aan de slag gegaan met het uitwerken van varianten voor herinrichting van de Peellandvijver. Grofweg behelsden dit een variant met

een kleinere vijver met een natuurlijk peil en een variant met twee grotere vijvers met een kunstmatig in stand gehouden waterpeil. Voordeel van de kleine vijver is minder risico's op waterkwaliteitsproblemen (deels) ingegeven door het natuurlijke peilbeheer en snellere verversing. Voordeel van de grote vijvers is dat water meer beleefbaar/zichtbaar is in de wijk. De bewoners en de plaatselijke hengelsportvereniging hebben uiteindelijk de keuze gemaakt voor de variant met twee grote vijvers. Om de risico's op blauwalgen te kunnen beperken is ervoor gekozen om het inlaten van voedselrijkwater in de zomermaanden stop te zetten. Het voedselrijke water bleek namelijk in de oude situatie de belangrijkste oorzaak van het blauwalgenprobleem. Om te voorkomen dat het waterpeil in de zomermaanden te ver uitzakt wordt een leemlaag onder de vijver aangebracht.

Door de hengelsportvereniging en omwonenden een tweetal keuzes voor te leggen en duidelijk aan te geven wat de consequenties (voor- en nadelen) van beide mogelijkheden zijn, hebben gemeente en waterschap gepoogd zo goed mogelijk invulling te geven aan de wensen van de omgeving en belanghebbenden. Voor de Peellandvijvers is uiteindelijk gekozen voor de variant waar de dagelijkse gebruikers van het water achter staan.

Toekomstbestendig

(Her)inrichting van een stadswater is een eerste belangrijke stap, maar blijkt vaak onvoldoende om ook voor de toekomst te zorgen dat de gewenste ambitie of beeldkwaliteit behouden blijft. Een onderhoudsplan en het stimuleren van eigen initiatieven vanuit de gebruiker kunnen ertoe bijdragen dat ook over tien jaar sportvissers, wandelaars of andere gebruikers van het betreffende water nog tevreden zijn met het water voor zijn of haar deur. Ook voor onderhoud geldt dat dit moet passen bij de functies en ambities van het water. Diversiteit en afstemming met de gebruiker zijn hierbij sleutelfactoren.

Zelf doen

In de keuzewijzer worden veel voorbeelden benoemd hoe de gebruiker iets kan doen om zelf de kwaliteit of beleving van het water goed te houden. Hierbij valt te

denken aan het onderhouden van een plantsoen of het beheren van een natuurlijke strook langs het water. Daarnaast wordt de gebruiker met de keuzewijzer ook bewust gemaakt van de impact die zijn gedrag kan hebben. Bij veel mensen is het niet bekend dat het voeren van eenden, het uitzetten van vis en/of het uitlaten honden langs het water kan leiden tot een slechte waterkwaliteit of verstoring van het ecologisch evenwicht.

Unieke kans

De keuzewijzer is een instrument dat kansen biedt voor zowel de gebruiker als de waterbeheerder. Het instrument biedt ruimte voor maatwerk op iedere locatie. Hiermee zijn we eerder met elkaar in gesprek en leren we elkaars wensen en belangen beter kennen en begrijpen. Sportvisserij en stedelijk water gaan op deze manier hand in hand samen. **V**